

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-3-11>**Халимон Сергій Іванович**

доктор юридичних наук, професор, полковник юстиції,
заступник начальника кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

**РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У ХХІ СТОЛІТТІ
КРИЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ
(РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА
І.Г. БОГАТИРЬОВА «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА:
ПОГЛЯД КРИМІНОЛОГА»¹)**

Беззаперечно, монографічне дослідження російсько-української війни – це актуальна, малодосліджена тема, зміст якої збагачує теоретико-прикладні засади кримінологічної науки, а тому її варто прочитати. Вона є тим науковим продуктом, який інтуїтивно передав автор як кримінолог про агресію ворога проти України. Дана монографія є також новітньою в кримінологічній науці, а тому потребує ретельного осмислення та аналізу того, як на очах цивілізованого світу російською федерацією була розгорнута безпричинна воєнно-політична трагедія небувалих масштабів за останні 70 років з багатотисячними вбивствами мирних людей та знищенням цілих міст і сіл України.

Монографічне дослідження охоплює низку фундаментальних для кримінології питань: фактичний аналіз війни в Україні; кримінологічний аналіз злочинності в умовах війни; кримінологічне вчення про особу, яка вчиняє злочини в умовах війни; тест України на перемогу; результати панельних дискусій.

Вирізняє дане монографічне дослідження не лише тематика, а й те, що вона демонструє належність до конкретної наукової школи – кримінології. Це і є ключем для відповіді на питання, які були сформульовані автором і досліджені в контексті кримінологічної наук.

Логічна послідовність кримінологічних міркувань, якісність думок, які подаються автором, наочно показують справжню методологію в предметному застосуванні. Літера-

тура, яка використана автором дослідження, наповнена змістом предмета дослідження, що відповідає усталеним мовним конструктам.

Автор роботи розпочинає своє дослідження з фактичного аналізу історичних, політичних, економічних, соціальних, психологічних та воєнних факторів російсько-української війни. Беззаперечно, російсько-українська війна показала не тільки незламність духу українців, вона об'єднала на фронті всіх: військових, вчених, медиків, журналістів, хліборобів, інженерів, кондитерів, політиків. Кожен вбачає своїм обов'язком допомогти Збройним силам України якнайшвидше вигнати ворога з України. А тому всі вмотивовані на перемогу.

Вчений переконаний в тому, що вітчизняна кримінологічна наука в умовах російсько-української війни здатна опрацювати всі проблеми, викликані збройною агресією РФ проти України, оскільки вчинені ворогом злочини на нашій території мають отримати не тільки правову оцінку, а й кримінологічну експертизу.

У зв'язку з цим кримінологія як наука, що вивчає злочинність її детермінант, особу, яка її вчиняє, жертву злочину і шляхи запобігання злочинності, має дати адекватну відповідь на ті суспільно небезпечні виклики, з якими вітчизняна наука зустрілася під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Надалі ця ідея проходить наскрізною ниткою через зміст усієї монографії Івана Богатирьова.

¹ Богатирьов І.Г. Російсько-українська війна: погляд кримінолога : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АДЕФ-Україна»», 2023. 244 с.

Далі у роботі дослідником проведено поглиблений кримінологічний аналіз злочинності в умовах російсько-української війни; надано прогнозовані версії нападу російської федерації на Україну; запропоновано кримінальне покарання та невідворотність його застосування до злочинців в умовах російсько-української війни; показано кримінологічні заходи запобігання та протидії вчинення ворогом злочинів в умовах російсько-української війни. Виокремлено загальносоціальне, спеціально-кримінологічне та індивідуально-профілактичне запобігання та протидію злочинності в умовах російсько-української війни.

На підставі цього робиться висновок, що на цьому тлі відбувається відставання державно-правового контролю над злочинністю, а небезпечний її рівень вимагає активного курсу на запобігання кримінальним правопорушенням. Водночас у державі поки що не сформовано ефективної системи боротьби зі злочинністю, недосконалою є її законодавча основа, а засоби, що застосовуються, не завжди є ефективними. А тому все це вимагає створення надійного науково-практичного підґрунтя, вдосконалення форм, методів та заходів кримінологічної діяльності.

У роботі також аналізується кримінологічне вчення про особу, яка вчиняє злочини в умовах російсько-української війни, та її жертву. При всьому різноманітні підходів кримінологів до вивчення особи злочинця в різних кримінологічних ситуаціях війна не є виключенням, вичерпним є поняття такої особи як сукупність соціально значимих ознак і відносин, що характеризують її як винну у вчиненні кримінального правопорушення людину з низьким соціальним рівнем самоконтролю.

Отже, досліджуючи кримінологічну характеристику особи злочинця, Іван Богатирьов в цій частині виділяє декілька осіб. По-перше, це воєнно-політичне керівництво рф, оскільки саме вони відповідальні за прийняття політичних рішень про застосування збройних сил рф, а відповідно, і за вчинення кримінальних правопорушень на території суверенної, незалежної правової держави, якою є Україна.

По-друге, це військовослужбовці та їх командири, які безпосередньо вчиняють на території України тяжкі і особливо тяжкі злочини. По-третє, це колаборанти, з числа громадян України, які вчиняють кримінальні правопорушення в умовах російсько-української війни.

Цілком слушним у монографічному дослідженні є розділ 4 «Тест України на перемогу», завдяки якому в дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, які разом з професорсько-викладацьким складом обговорили проблеми вимушених переселенців у межах України та за кордон, місто Н в окупації. Кримінологічний прогноз, бути чи не бути смертній карі для злочинців в умовах російсько-української війни.

На завершення монографічного дослідження вчений у розділі 5 надав поради, як вижити в умовах російсько-української війни. В якості таких порад автор вбачає: ніхто не має права в умовах російсько-української війни нехтувати сигналом повітряної тривоги; в умовах російсько-української війни про власну безпеку і безпеку рідних подбайте самі, не сподівайтесь, що хтось прийде і захистить Вас і Ваших рідних; не варто ігнорувати заборонами військових та правоохоронних органів про небезпеку перебувати в заборонених місцях, оскільки саме ця заборона зможе убезпечити наше з Вами життя (збирання в лісі грибів, розмінування мін, зупинка на узбіччі тощо); контролюйте свої дії в будь-яких кризових ситуаціях і вирішуйте проблему не емоціями і доказуванням, хто більше зробив для перемоги над ворогом, слід згуртуватися і об'єднатися, щоб ворог назавжди забув дорогу на нашу землю.

Отож проведене Іваном Богатирьовим дослідження «Російсько-українська війна: погляд кримінолога», безумовно, є важливим внеском у розвиток вітчизняної кримінологічної науки, в якому висвітлено сучасні нові підходи та тенденції дослідження російсько-української війни. Дослідник в даній науковій праці робить низку висновків, рекомендацій та практичних порад, які дозволяють

більш глибоко проникнути в розуміння геополітичної проблеми виникнення 24 лютого 2022 року повномасштабної російсько-української війни.

Монографія відкриває новітній напрямок для кримінологічної науки, наповнює її новим змістом та виражає цілісне наповнення кримінології в цілому. Вона може бути корисною для широкого кола людей, в тому числі ака-

демічної спільноти, здобувачів вищої освіти, аспірантів, науковців та практичних працівників правоохоронних органів.

Підсумовуючи, зазначимо, що монографія Богатирьова Івана Григоровича «Російсько-українська війна: погляд кримінолога» є своєрідним вкладом вченого у кримінологічну науку, а тому її варто визнати як новітню публікацію з позитивним відгуком.